

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

Göteborgsregionens
kommunalförbund

Plan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller i någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen

2015-10-07

Innehåll

Inledning	- 4 -
Syfte	- 6 -
Arbetsformer.....	- 6 -
Begrepp.....	- 6 -
EU-medborgare.....	- 6 -
Vad innebär det att vara unionsmedborgare?	- 7 -
Länder inom EU/EES	- 7 -
Tredjelandsmedborgare.....	- 7 -
”Papperslös”	- 8 -
EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer	- 8 -
Situation	- 8 -
Regelverk.....	- 10 -
Den fria rörligheten och uppehållsrätten	- 10 -
Kommunallagen 1991:900	- 10 -
Lag om vissa kommunala befogenheter 2009:47	- 11 -
Socialförsäkringssystem.....	- 11 -
Socialtjänstlagen 2001:453	- 11 -
Rätten till sjukvård	- 12 -
Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster	- 13 -
Lokala ordningsföreskrifter och tiggeri.....	- 13 -
Miljölagstiftning	- 13 -
Särskild handräckning	- 14 -
Rätten till skola	- 14 -
Utlänningslagen 2005:716	- 15 -
Konventioner och grundläggande rättigheter inom EU.....	- 15 -
Konventioner om mänskliga rättigheter.....	- 15 -
Konventionen om barnets rättigheter.....	- 15 -
De grundläggande rättigheterna inom EU.....	- 16 -
Aktörer	- 16 -
Kommunala aktörer	- 16 -
Övriga offentliga aktörer.....	- 16 -

Övriga aktörer	- 16 -
Handlingsplan för prioriterade frågor.....	- 18 -
Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?	- 18 -
Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?	- 19 -
Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?	- 20 -
Hur bör kommunerna bedöma barns situation?	- 21 -
Hur bör kommunerna se på barns rätt till skola?	- 22 -
Hur kan kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård, tandvård och medicin?-	22 -
Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt.....	- 23 -
Kan det finnas risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?	- 23 -
Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?	- 24 -
Referenser.....	- 25 -
Trycksaker	- 25 -
Internet	- 25 -
Bilagor	- 26 -

Inledning

Planen är framtagen på uppdrag av kommunstyrelsen i Göteborgs Stad och förbundsstyrelsen i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Bakgrunden är att kommunerna upplever en osäkerhet i hur de ska agera i vissa frågor som rör insatser till EU-medborgare som vistas tillfälligt i kommunerna för att få möjlighet till försörjning. De berörda personerna befinner sig i en social och ekonomisk utsatthet med fattigdom, hemlöshet och ofta med erfarenheter av diskriminering i sina hemländer.

Planen ska ge vägledning och stöd till kommunerna. Den utgår från frågor som kommunerna bedömer vara prioriterade. Handlingsplanen uttrycker förslag på förhållningssätt och handlingsvägar så att Göteborgs Stad och Göteborgsregionens övriga kommuner kan agera på ett likartat sätt.

Arbetet med planen är komplext. Frågorna rör vid regelverk som Sverige tillämpar, men det finns vissa gråzoner. De frågor som planen behandlar befinner sig mitt i en samhällslig rörelse. Det sker en levande dialog på alla nivåer om hur Sverige ska förhålla sig till situationen och där regelverken i vissa delar ifrågasätts. En nationell samordnare har tillsatts.

Frågan handlar inte heller bara om regelverk utan också om konventioner. Den värdegrund som planen utgår från är att all verksamhet som bedrivs i Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna ska utgå från alla människors lika värde och rättigheter. Grundläggande är de konventioner Sverige anslutit sig till som FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen, FN:s konventioner för kvinnors rättigheter och om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹

I planen har vissa rättigheter för gruppen ”papperslösa” tagits i beaktande. Lagstiftaren har särskilt uttalat sig för denna grupp och erkänt rätten till sjukvård och skolgång. EU-medborgare inbegrips inte i begreppet ”papperslösa” och omfattas därmed inte av den aktuella lagstiftningen.

Planen rör insatser i 13 kommuner och möjligheter till samverkan kommunerna emellan har tagits tillvara.

Planen är uppdelad i två delar. Del 1 är avsedd att ge en bakgrund och en viss kunskapsgrund och del 2 ger förslag på handlingsvägar och förhållningssätt i prioriterade frågor.

Planen är giltig under år 2016 med en uppföljning av planens användbarhet under hösten 2016.

¹ Förslag till budget 2015 och flerårsplaner 2016–2017 för Göteborgs Stad

DEL 1: BAKGRUND

Planen är framtagen på uppdrag av kommunstyrelsen i Göteborgs Stad och förbundsstyrelsen vid Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Planen riktar sig till Göteborgs Stad och till de övriga GR-kommunerna som är Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Lerum, Lilla Edet, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö.

När arbetet med planen påbörjades var planeringen att Göteborgs Stads och GR:s arbete skulle följa Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) arbete med en nationell handlingsplan. Efter hand stod det klart att SKL framför allt skulle göra en genomgång av det juridiska läget och inte lämna några rekommendationer. Regeringen tillsatte i februari 2015 en nationell samordnare.

Syfte

Planen har det övergripande syftet att identifiera förhållningssätt och handlingsvägar i sådana frågor där Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna upplever ett behov av vägledning.

I ett individperspektiv har planen som syfte att stärka likabehandlingen och att motverka risken för utsatthet när man som EU-medborgare befinner sig i Göteborg eller någon av de övriga GR-kommunerna.

På en strukturell nivå är avsikten att planen ska ha en betydelse för samarbetet kommunerna emellan och i samspelet med nationella aktörer.

Arbetsformer

Arbetet med planen har pågått under perioden oktober 2014 till mars 2015 och har genomförts av Teresa Woodall, Social resursförvaltning Göteborgs Stad, Jan Svensson, Stadsledningskontoret Göteborgs Stad och Elisabeth Beijer, GR. Planen har remissbehandlats i Göteborgs Stads förvaltningar och bolag samt frivilligorganisationer. och i GR:s medlemskommuner.

Begrepp

I avsnittet förklaras ett antal begrepp som används i planen samt även begrepp som ger en förståelse för området.

EU-medborgare

Som medborgare i ett EU-land är man samtidigt unionsmedborgare, även kallat EU-medborgare. Unionsmedborgarskapet ersätter inte det nationella medborgarskapet utan handlar istället om att medborgaren får vissa rättigheter kopplade till EU.² Det kan ses som att unionsmedborgarskapet kompletterar det nationella medborgarskapet.³ Det bör uppmärksammas att svenska medborgare även är EU-medborgare.

² <http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Dina-rattigheter-i-EU/EU-medborgarskap/>

³ Europeiska kommissionen, 2010, sid 4

Vad innebär det att vara unionsmedborgare?

Som unionsmedborgare har man ett antal rättigheter, exempelvis

- Rätten att röra sig fritt inom unionen och att bosätta sig var som helst inom dess territorium
- Rätten att rösta och att kandidera i val till Europaparlamentet och i kommunala val i det EU-land där man är bosatt, även om man inte är medborgare i det landet
- Rätten att skyddas av varje EU-lands diplomatiska eller konsulära myndigheter på ett tredjelands territorium (ett land utanför EU) där det egna EU-landet inte är representerat
- Rätten att göra framställningar till Europaparlamentet, vända sig till ombudsmannen och skriva till alla EU:s institutioner och organ⁴

Länder inom EU/EES

EU har i dag 28 medlemsländer. Ett av medlemsländerna är Sverige, som gick med 1995. De nyaste medlemsländerna är Kroatien som gick med 2013, samt Bulgarien och Rumänien som gick med 2007. Grunden till dagens EU bildades 1952, då med bara sex medlemsländer.

Följande länder är medlemmar i EU: Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike.⁵ När det gäller den fria rörligheten kan EU-medborgare utöva rätten att röra sig och uppehålla sig i vilket EU-land som helst. Här ingår Azorerna, Madeira, Åland, Kanarieöarna, Ceuta och Melilla och de franska utomeuropeiska departementen samt Gibraltar. Däremot omfattas inte Kanalöarna, Isle of Man, Färöarna och de utomeuropeiska länderna och territorierna.

Rätten kan också utövas på Island, i Liechtenstein och i Norge, eftersom de länderna deltar i Europeiska kommissionens samarbetsområde (EES). Medborgare i dessa länder har på samma sätt rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i EU. Direktivet gäller inte i förhållande till Schweiz, dock finns rättigheter enligt avtal mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer, men de är mer begränsade än de rättigheter som direktivet ger.⁶ Ytterligare information om den fria rörligheten behandlas i avsnittet om regelverk.

Som begrepp används ofta CEE-länderna, som är benämningen på de länder som tidigare ingick i östblocket, de länder som tidigare tillhörde Jugoslavien samt de tre baltiska länderna, Estland, Lettland och Litauen. Många av de EU-medborgare som är mobila i syfte att söka försörjning kommer från dessa länder.

Tredjelandsmedborgare

I gruppen som använder den fria rörligheten inom EU ingår även så kallade tredjelandsmedborgare, det vill säga personer som är medborgare i ett land utanför EU/EES och som ses som varaktigt bosatta i ett EU-land. Personer som har bott i minst fem år i ett EU-land med uppehållstillstånd kan ansöka om att få status som varaktigt bosatt i det landet.

⁴ Europeiska kommissionen, 2010, sid 4

⁵ <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Medlemskap-och-historik/EU-har-28-medlemslander/>

⁶ Europeiska kommissionen, 2010, sid 9

Den som får status som varaktigt bosatt får ett särskilt EG-uppehållstillstånd som innebär att personen har vissa rättigheter som liknar de som en EU-medborgare har.⁷ Tredjelandsmedborgare har inte automatiskt rätt att bosätta sig och arbeta i något av EU:s medlemsländer. Generellt måste tredjelandsmedborgare med uppehållstillstånd i ett medlemsland ansöka om nytt uppehållstillstånd och eventuellt arbetstillstånd enligt nationella regler om han eller hon flyttar till ett annat medlemsland.⁸

”Papperslös”

I Sverige lever människor, som inte är EU-medborgare, utan tillstånd. De benämns ofta ”papperslösa” eller ”irreguljära migranter”. Begreppet har betydelse exempelvis för tillämpningen av hälso- och sjukvårdslagen och skollagen.

Det finns olika skäl till att människor lever ”papperslösa” i Sverige och det finns olika vägar som leder till situationen. En del har fått avslag på sin asylansökan, andra har haft ett giltigt visum men där giltighetstiden gått ut. Ytterligare andra kan ha smugglats in över Sveriges gränser. Det kan också vara barn som fötts i Sverige, av ”papperslösa” föräldrar.⁹

EU-medborgare inbegrips inte i begreppet ”papperslösa” och omfattas därmed inte av den aktuella lagstiftningen.

EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer

Handlingsplanen avser personer som är EU-medborgare eller tredjelandsmedborgare utan försörjning, arbete eller bostad i Sverige och som är socialt och ekonomiskt utsatta samt vistas i Göteborg eller i någon av de övriga GR-kommunerna utan att inneha uppehållsrätt och uppehållstillstånd.

Det är sällan okomplicerat att avgöra om en EU-medborgare har uppehållsrätt eller inte. Varje myndighet eller kommunal förvaltning har att självständigt avgöra den frågan. Det är avgörande när kommunen står inför frågor där kommunens insatser kan komma ifråga för att kunna avhjälpa en social eller ekonomisk bristsituation för en EU-medborgare. Det behövs ingen registrering av uppehållsrätten hos Migrationsverket eller någon annan myndighet.

Situation

Göteborgs Stad har sedan år 2006 uppmärksammat att antalet socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare ökat, framför allt i gatumiljön. Stadens fältarbetare gjorde den första kartläggningen år 2006. Då uppmärksammades ett tiotal personer som försörjde sig i gatumiljö. En uppföljning gjordes året efter, vilken visade att antalet hade stigit något. Under åren har antalet personer i gatumiljön ökat, och under år 2012 genomfördes intervjuer med ett hundratal personer som försörjde sig i gatumiljö.

Antalet EU-medborgare utan uppehållsrätt som befinner sig i Göteborg eller i någon av de andra GR-kommunerna vid ett givet tillfälle är svårt att definiera. Vi vet att gruppen är rörlig och att antalet som har kontakt med de insatser kommunen har inte ger en totalbild. Eftersom ingen registrering sker, vet vi inte heller om samma person gör besök i flera verksamheter eller tar del av flera av insatserna.

⁷ <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt.html>

⁸ <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/Schengen-och-fri-rorlighet-for-personer/>

⁹ <http://www.redcross.se/papperslosa>

Sedan år 2013 har Göteborgs Stad aktivt arbetat tillsammans med organisationer inom den idéburna sektorn för att, på humanitär grund, erbjuda insatser till EU-medborgare som befinner sig i en socialt och ekonomiskt utsatt situation och som vistas i Göteborg. Som en redovisning kan nämnas att under ett år¹⁰ har nästan 600 unika personer sovit inne på det nattboende som Göteborgs Stad finansierar och staden har samtidigt haft ett 60-tal illegala bosättningar, d.v.s. platser där man campat illegalt. På platserna har det vistats mellan 3-120 personer.

Kranskommunerna bedömer att det inte sällan är så att personerna bor i Göteborg men vistas i andra kommuner dagtid för att söka sin försörjning. En kartläggning i GR-kommunerna genomfördes inför vintern 2014 med frågeställningar som exempelvis ”Bedömer ni att det kan finnas behov av särskild inkvartering under vintern?” och ”Går det att uppskatta det ungefärliga antalet personer som kan ha ett sådant behov?”. Kartläggningen visar bland annat att det i kranskommunerna handlar om ett uppskattat behov av boendeplatser för högst ett tiotal personer per kommun. Kommunerna bedömer att det finns möjligheter att kunna lösa akuta behov av boende, ofta i samarbete med frivilligorganisationer och främst i avvaktan på hemresa.

Många, men inte alla, av de EU-medborgare som kommunerna ser försörja sig i gatumiljö är romer. Romer är EU:s största etniska minoritet. År 2013 förnyade större institutioner inom EU sin politiska vilja och lanserade initiativ för att bekämpa den utestängning och diskriminering som sker gentemot romer.¹¹ De flesta länder inom EU har en nationell strategi för integration och en nationell handlingsplan, dock skiftar det hur länderna går framåt med implementeringen av strategierna.¹² Sverige har en strategi som sträcker sig under åren 2012-2032. Den tjugoåriga strategin görs inom ramen för den minoritetspolitiska strategin och ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken och ska säkerställa romers mänskliga rättigheter i Sverige.

Målgruppen för den svenska strategin är framför allt de romer som är bofasta i Sverige. Även många av dem befinner sig ofta i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering.¹³ Inom strategin utsågs fem pilotkommuner av regeringen, varav Göteborgs Stad är en. Pilotverksamheten pågår under åren 2012-2015 och tanken är att ta fram goda exempel på hållbara strukturella förändringar som ska spridas över landet.¹⁴ Det bör nämnas att strategin och pilotverksamheterna riktar sig till de romer som är bofasta i Sverige och har uppehålls rätt.

I den nationella hemlöshetsplanen nämns EU-medborgare som en ny utmaning för de sociala myndigheterna.¹⁵ I rapporten konstateras att det är svårt att få en uppfattning om hur många hemlösa EU/EES medborgare som befinner sig i Sverige. Hemlöshetssamordnaren anser att både omfattningen av och situationen för dessa människor, samt förslag till förbättringar för gruppen, är något som behöver utredas vidare.¹⁶

¹⁰ Perioden nov 2013-nov 2014

¹¹ FRA, European Agency for fundamental rights, 2014, sid 169

¹² FRA, European Agency for fundamental rights, 2014, sid 170

¹³ Regeringens skrivelse 2011/12:56, En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032

¹⁴ Arbetsmarknadsdepartementet, Pressmeddelande 20 april 2012

¹⁵ Regeringskansliet, 2014, sid 24

¹⁶ Regeringskansliet, 2014, sid 25

Regelverk

Här görs några sammanfattande beskrivningar från aktuella regelverk som en grund för de områden som tas upp i handlingsplanen.

Den fria rörligheten och uppehållsrätten

Alla EU-länder omfattas av reglerna om fri rörlighet. Den fria rörligheten är en grundprincip inom EU. EU-medborgare har rätt att röra sig, bo, studera, arbeta och etablera sig samt tillhandahålla tjänster i medlemsstaterna. För vistelse i högst tre månader ställs inga andra krav än att personen kan identifiera sig med giltigt pass eller annan id-handling.

För att få uppehållsrätt under längre tid än tre månader ska personen antingen vara anställd, egenföretagare, arbetsökande med verklig möjlighet att få anställning, studerande med heltäckande sjukförsäkring och tillräckliga tillgångar för sig själv och sina familjemedlemmars försörjning eller enbart vistas i den mottagande medlemsstaten men ha en heltäckande sjukförsäkring och tillräckliga tillgångar för sig och sina familjemedlemmars försörjning.¹⁷ Direktivet om fri rörlighet för EU-medborgare omfattar inte bara EU-medborgare utan även deras familjemedlemmar, som inte behöver vara medborgare i ett EU-land.¹⁸

Den lagstiftning som rör EU-medborgare som vistas i Sverige gör skillnad i rättigheter mellan den som har uppehållsrätt och den som inte uppfyller kraven för uppehållsrätt. En person med anställning och lön har uppehållsrätt oavsett om det går att försörja sig på lönen eller inte. Det avgörande är om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden.¹⁹

Tanken med den fria rörligheten är att det ska vara enkelt för EU-medborgare att arbeta i alla länder inom EU. En kartläggning visar att det finns hinder för den fria rörligheten för EU-medborgare i Sverige. Konsekvenserna av att inte ha ett personnummer konstateras vara det i särklass största problemet. Många funktioner och tjänster är kopplade till personnummer, det är svårt för personer utan personnummer att etablera sig i Sverige.²⁰

Kommunallagen 1991:900

I kommunallagen regleras kommunernas och landstingens befogenheter, vad kommunerna och landstingen kan göra. Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där.²¹

I 2 kap. 1 § kommunallagen anges att kommuner och landsting själva får ta hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte enbart ska handhas av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan.²² Utifrån insatser till EU-medborgare har detta prövats i Förvaltningsrätten.²³ En kommuns beslut om att bevilja medel till stöd för EU-migranter överklagades. Förvaltningsrätten avslag överklagandet, med hänvisning till ovanstående

¹⁷ Regeringskansliets rättsdatabaser, Utlänningslagen 2005:716

¹⁸ Europeiska kommissionen, 2010, sid 7

¹⁹ Socialstyrelsen, 2014, sid 11

²⁰ Kommerskollegium, 2013:8

²¹ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19910900.htm>

²² Regeringskansliets rättsdatabaser, Kommunallagen, senast ändrad 2014-11-28.

²³ Förvaltningsrätten i Linköping, dom 140609, mål nr 611-14

paragraf och utifrån bedömningen att de EU-migranter som befinner sig inom berörd kommuns kommungränser är en angelägenhet för kommunen.

Förvaltningsrätten anser också att socialtjänstlagens 2 kap. 1 § förstärker detta utifrån att det där framgår att den kommun där den enskilda vistas i huvudsak ansvarar för stöd och hjälp till den enskilda. En förvaltningsrätts dom är inte prejudicerande. Domen kan ändå utgöra ett underlag för kommuner som planerar insatser för målgruppen.

Lag om vissa kommunala befogenheter 2009:47

Befogenhetslagen reglerar vilka befogenheter en kommun har utöver kommunallagen. I befogenhetslagen anges bland annat kommuners befogenheter till bistånd i andra länder. Kommuner och landsting får enbart lämna bistånd i form av utrustning, rådgivning, utbildning eller på annat sätt till ett land som får svenskt statligt bistånd. Till länder som inte får svenskt statligt bistånd kan kommunerna lämna utrustning som kommuner och landsting inte längre behöver inklusive medel för att transportera och ställa i ordning utrustningen. Det är också möjligt att besöka hemländerna för att skaffa sig kunskap om medborgarnas situation och lämna information om den egna kommunen, vilket ses som ett led i utvecklingen av den egna kommunens arbete och därmed ligger inom den kommunala kompetensen. Många kommuner väljer att ha vänorter i andra länder.²⁴

Socialförsäkringssystem

Många av de frågor som uppkommer kring mottagande av EU-medborgare handlar om socialförsäkringssystemet, vilket även omfattar hälso- och sjukvård. Det finns EU-regler som fastställer vilket lands socialförsäkringssystem som skall ansvara för en unionsmedborgare som flyttar mellan medlemsstaterna, det vill säga vilket lands lag som är tillämplig för att bedöma om en person har rätt till subventionerad hälso- och sjukvård eller inte.

Kortfattat kan man säga att personer som arbetar normalt omfattas av socialförsäkringssystemet i landet där de arbetar. Personer som inte arbetar omfattas av lagstiftningen i det medlemsland där de är bosatta. I EU:s samordningsregler för socialförsäkring finns en EU-rättslig definition för vem som ska anses vara bosatt.²⁵

Socialtjänstlagen 2001:453

Socialtjänstlagen har inte genomgått några förändringar med anledning av Sveriges EU-medlemskap.

EU-rättens princip om likabehandling innebär att en EU/EES-medborgare som bedöms ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till socialt bistånd och andra sociala förmåner på samma villkor som svenska medborgare.²⁶

Socialtjänsten har också ett särskilt ansvar för barn, därför måste i en bedömning av en ansökan alltid beaktas om det finns barn i familjen. Detta utifrån bedömningen av ”barnets bästa”. Ansvaret innefattar bland annat att genom den uppsökande verksamheten försäkra sig om att barn inte far illa. Om det finns en oro för att barn riskerar att fara illa är socialtjänsten skyldig att agera.²⁷

²⁴ <http://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20090047.pdf>

²⁵ Kommerskollegium, 2013, sid 9

²⁶ Socialstyrelsen, 2014, sid 7

²⁷ SKL, 2014, sid 4

Kommunens yttersta ansvar innebär att de som vistas där får den akuta hjälp och det stöd de behöver. I motiven betonas skyldigheten att hjälpa den enskilde när han har svårt att finna vägarna till den hjälp och service som samhället kan ge. Det gäller, framhålls det, grupper av hjälpbehövande som på grund av sin utsatta situation ibland saknar tillräcklig initiativkraft för att nå rätt i det komplicerade samhället.²⁸ Kommunens yttersta ansvar gäller alla som vistas i kommunen. Det finns således inga krav på att personen ska vara bosatt där. Bistånd till personer som inte har sitt bo och hemvist i kommunen kan begränsas till de akuta behoven, så kallat nödbistånd. Det nödbistånd som kan bli aktuellt innefattar exempelvis mat och logi. Särskilt om det finns barn i hushållet ökar socialtjänstens ansvar att undanröja nöd.

Ofta uppkommer frågan under hur lång tid sådant nödbistånd kan utges. Socialtjänstlagen innehåller inte några tidsmässiga begränsningar för vad som avses med akut. Å andra sidan står det i utlänningslagen att en person avvisas från landet ” under de tre första månaderna efter inresan om han eller hon visar sig utgöra en orimlig belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen”.²⁹ Vad som är orimlig belastning är inte utrett.

En fråga som behöver utredas är huruvida personen har uppehållsrätt i landet. I och med att det inte längre krävs någon registrering av sådan uppehållsrätt måste socialtjänsten göra ett självständigt ställningstagande i frågan. Om utredningen visar att personen i fråga har uppehållsrätt är det likabehandling som gäller.

Rätten till sjukvård

Rätten till nödvändig vård i andra EU/EES- länder regleras i förordning (EEG) 883/2004³⁰. Personer som är försäkrade enligt dessa regler ska kunna intyga sin rätt till vård i Sverige till vanliga patientavgifter genom att visa upp det Europeiska sjukförsäkringskortet (EU-kortet, även kallat blåkortet), provisoriskt intyg om innehav av EU-kort eller annat intyg som ger rätt till vård i Sverige.

Rätten innebär att de försäkrade ska kunna vistas här den tid de har planerat. De försäkrade ska inte behöva återvända till sitt hemland på grund av medicinska skäl. Med nödvändig vård menas även vård som orsakas av kronisk sjukdom, provtagningar, medicinska kontroller, förebyggande mödra- och barnvård samt förlossning. Om vården kan vänta tills patienten kommer tillbaka till sitt hemland betraktas den inte som nödvändig. Behandlande läkare avgör i det enskilda fallet vad som anses vara nödvändig vård.³¹

Patient som är berättigad till nödvändig vård, betalar till landstinget samma vårdavgifter som personer som är bosatta i Sverige.³² Om det uppstår en osäkerhet i om den vårdsökande är berättigad till nödvändig vård till vanlig patientavgift, om till exempel EU-kortet eller det provisoriska intyget saknas eller är ogiltigt, kan landstinget begära att personen kontant eller mot faktura betalar hela beloppet för vården. I den situationen bör också den vårdsökande underrättas om möjligheten att få ersättning för sina utlägg i hemlandet.³³

Sammanfattningsvis kan sägas att när det gäller sjukvård har EU-medborgare rätt att få nödvändig sjukvård på samma villkor som landets egna medborgare under förutsättning att de

²⁸ Sveriges Riksdag, prop 1979/80: 1 Del A, sid 144

²⁹ Utlänningslagen, 2005:716, 8 kap, 9§

³⁰ Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april om samordningen av de sociala trygghetssystemen.

³¹ SKL, 2013, sid 5-6

³² SKL, 2013, sid 7

³³ SKL, 2013, sid 8

har ett europeiskt sjukförsäkringskort. I verkligheten är det så att många personer i målgruppen för den här planen saknar ett sådant sjukförsäkringskort från hemlandet och har då ingen tillgång till subventionerad vård i Sverige.

Parallellt har Sveriges riksdag lagstiftat om rätt till sjukvård för ”papperslösa”³⁴. Vuxna ”papperslösa” har laglig rätt till subventionerad hälso- och sjukvård på samma villkor som asylsökande i Sverige. Barnen har rätt till hälso- och sjukvård på lika villkor som andra barn i Sverige.³⁵ Socialstyrelsen skriver att alla barn under 18 år, undantaget barn vars vistelse i Sverige är avsedd att vara tillfällig, ska erbjudas hälso- och sjukvård och tandvård i samma omfattning och på samma villkor som folkbokförda barn som är bosatta i Sverige.³⁶

I propositionen om sjukvård för ”papperslösa” klargörs dock att det inte är ”uteslutet att föreslagen lagstiftning om hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd i enstaka fall kan komma att bli tillämplig även på unionsmedborgare”.³⁷ Socialstyrelsen lyfter fram propositionens text och att lagen även i enstaka fall gäller unionsmedborgare som vistats i landet mer än tre månader.³⁸

Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster

För nordiska EU/EES-medborgare gäller den nordiska konventionen. Konventionen kompletterar EU-förordningarna och ger i vissa fall ytterligare rättigheter till sociala förmåner för personer som flyttar mellan de nordiska länderna.³⁹

Lokala ordningsföreskrifter och tiggeri

Tiggeri är inget nytt fenomen i Sverige, men debatten har blivit aktuell sedan flera personer från EU-länder börjat använda sig av det här sättet att försörja sig. Det är inte straffbart eller otillåtet enligt svensk lag att be om ekonomiskt understöd utan motprestation (så kallat tiggeri). Dock kan det vara straffbart om det sker under hot eller handgripligheter eller under vilseledande former. I de lokala ordningsföreskrifterna anges att ordningsföreskrifterna finns för att upprätthålla ordning och säkerhet på offentliga platser.

Sala kommun beslutade om en ändring av de lokala ordningsföreskrifterna genom att förbjuda tiggeri. Länsstyrelsen i Västmanland fann dock att ett sådant förbud inte är förenligt med ordningslagen.⁴⁰

Miljölagstiftning

Frågor som rör miljölagstiftning är oftast kopplade till om det finns boplatser/bosättningar.

I 15 kap. 20 § miljöbalken regleras att ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till. På naturmark där allmänheten fritt får färdas är det i

³⁴ Svensk författningssamling, Lag om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd (SFS 2013:407)

³⁵ <http://www.redcross.se/teman/ratt-till-varld/>

³⁶ <http://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylsokandemedflera/halso-ochsjukvardoch tandvard/vilkenvardskaerbjudas>

³⁷ Regeringen, prop 2012/13:109, sid 41

³⁸ <http://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylsokandemedflera/halso-ochsjukvardoch tandvard/vilkenvardskaerbjudas>

³⁹ https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013134-om-nordisk-konv_sfs-2013-134/?bet=2013:134

⁴⁰ Länsstyrelsen Västmanland, Beslut 2011-04-26.

första hand den som skräpat ner som har ansvaret för att städa upp. Om denna är okänd kan miljö- och hälsoskyddsmyndigheten i vissa fall ställa krav på fastighetsägaren att denna accepterat verksamheten/åtgärden som orsakar nedskräpningen. Om ett sådant krav bedöms orimligt blir det kommunen som får ansvara för uppstädningen enligt 4 § i lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning. Platsen ska då återställas i sådant skick som med hänsyn till ortsförhållandena, platsens belägenhet och omständigheterna i övrigt tillgodoser skäliga anspråk. Det är vanligt förekommande när det gäller städning efter att en boplatz har lämnats.

När det gäller tomtmark kan byggnadsnämnden ställa krav enligt plan- och bygglagen på att fastighetsägaren håller sin tomt i vårdat skick. Fastighetsägaren ska även ta hänsyn till säkerhet och trafiksäkerhet, det vill säga se till att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte förekommer.⁴¹

Särskild handräckning

Om en person illegalt vistas på en markägares mark, kan Kronofogden genom verkställighet av särskild handräckning begära att personen ska avlägsna sig. För att Kronofogden ska kunna genomföra handräckningen krävs att Polismyndigheten genomfört identitetskontroll av de som vistas på platsen är gjord samt att en begäran om handräckning inkommit från markägaren.

Rätten till skola

Förutsättningen för skolgång i Sverige är att man är bosatt i Sverige. Det gäller förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenska för invandrare. Personer med uppehållsrätt och deras familjemedlemmar anses vara bosatta och har rätt till skolgång.

Barn har rätt till utbildning om de bor i Sverige. Det gäller även de barn som vistas i landet utan tillstånd, barn till ”papperslösa” föräldrar. Det kan vara:

- Barn som aldrig har gett sig till känna för myndigheterna
- Barn som har haft rätt att vistas här under det att deras ansökan om uppehållstillstånd prövas men där den rätten har upphört
- Barn som med stöd av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd vistats här men vars tillstånd har upphört.⁴²

Dessa barn har rätt till skola, men har ingen skolplikt.

Den grupp EU-medborgare som är aktuell för planen finns inte omnämnd i de förarbeten som reglerar skolgång. Enligt en promemoria från SKL konstateras att det inte synes vara den grupp som lagstiftaren haft sikte på vid beskrivningen av gruppen som har rätt till skolgång. Utifrån att man grundar sin vistelse i landet på EU:s rörlighetsdirektiv, anses man inte vara bosatt här utan får anses vara här tillfälligt.⁴³ Dock ger 4 kap. 2 § skolförordningen en möjlighet att även i andra fall ta emot ett barn som inte anses bosatt i Sverige som elev i sin grundskola.⁴⁴ Denna möjlighet gäller barn som påbörjar utbildning innan de fyller 18 år.

⁴¹ Regeringens rättsdatabaser, Miljöbalken

⁴² <http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/papperslosa-barn-1.205221>

⁴³ SKL, 2014, sid 7

⁴⁴ Svensk författningssamling, skolförordning 2011:185

Utlänningslagen 2005:716

I utlänningslagens första kapitel beskrivs dess innehåll, vissa definitioner och allmänna bestämmelser. Lagen innehåller föreskrifter om exempelvis villkor för att en utlänning ska få resa in i samt vistas i Sverige, uppehållsrätt, uppehållstillstånd, EU-kort, avvisning och utvisning.⁴⁵ I lagen anges att den ska tillämpas så att en utlänningens frihet inte begränsas mer än vad som är nödvändigt i varje enskilt fall.⁴⁶

En EU-medborgare eller dennes familjemedlem kan utvisas från en annan medlemsstat av skäl som rör allmän ordning, allmän säkerhet eller folkhälsa. Under inga omständigheter får ett sådant beslut fattas på ekonomiska grunder. Beslut om åtgärder som rör den fria rörligheten måste ta hänsyn till proportionalitetsprincipen och får endast grunda sig på den berörda personens eget uppförande. Tidigare domar för brott får inte i sig utgöra anledning att vidta sådana åtgärder. Personens uppförande ska utgöra ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Förekomsten av fällande domar kommer inte automatiskt att kunna ligga till grund för utvisning. Att den identitetshandling som har möjliggjort inresan i den mottagande medlemsstaten har löpt ut får inte ligga till grund för ett sådant beslut.⁴⁷

Konventioner och grundläggande rättigheter inom EU

Några konventioner har särskild betydelse i förhållande till kommunernas agerande. Det är konventionen om mänskliga rättigheter och konventionen om barnets rättigheter. I EU:s grundläggande rättigheter anges även sociala och ekonomiska rättigheter för unionsmedborgare.

Konventioner om mänskliga rättigheter

Sverige har anslutit sig till de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter allteftersom de har tillkommit.⁴⁸ FN:s konventioner om mänskliga rättigheter utgör ett universellt ramverk för arbetet med de mänskliga rättigheterna. I de allmänna förklaringarna anges bland annat att erkännandet av det inneboende värdet hos alla, och människans lika och obestridliga rättigheter.

De allmänna förklaringarnas första artikel statuerar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.⁴⁹

Konventionen om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) erkänner FN:s mänskliga rättigheter och att alla barn som vistas i ett land har rätt att få dem tillgodosedda. Barnkonventionen säger bland annat att barnets bästa alltid ska komma i första rummet och att konventionsstaterna ska sträva efter att till det yttersta av sina tillgängliga resurser söka

⁴⁵ Regeringskansliets rättsdatabaser, 2005:716

⁴⁶ Regeringskansliets rättsdatabaser, 2005:716

⁴⁷ http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/l33152_sv.htm

⁴⁸ Regeringskansliet, 2011, sid 1

⁴⁹ Regeringskansliet, 2011, sid 3

förverkliga barnets sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. I en artikel i konventionen erkänner konventionsstaterna barnets rätt till utbildning.⁵⁰

De grundläggande rättigheterna inom EU

De gällande grundläggande rättigheterna i EU är sammanfattade i en stadga för att göra dem synligare, *Stadgan om de grundläggande rättigheterna*. Stadgan inkluderar de allmänna principerna i de mänskliga rättigheterna i Europarådets konvention och principerna i EU-ländernas gemensamma författningstraditioner.

Dessutom omfattar stadgan EU-medborgarnas grundläggande rättigheter som gäller för EU-medborgare samt de ekonomiska och sociala rättigheterna i Europarådets sociala stadga och Gemenskapens stadga om de grundläggande sociala rättigheterna. Stadgan ska även spegla de principer som följer av rättspraxis från EG-domstolen och Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Som en del av de grundläggande rättigheterna, anges ickediskriminering och att all diskriminering på grund av nationalitet ska vara förbjuden.⁵¹

Aktörer

Det finns flera andra aktörer utöver kommunerna som möter målgruppen för handlingsplanen och som det finns anledning för kommunerna att samarbeta med. Det är viktigt att betona att olika aktörer har olika ansvar och uppdrag, men det är viktigt med samverkan för att man i samarbete ska kunna förhålla sig gemensamt till det arbete som sker.

Kommunala aktörer

Frågor som rör EU-medborgare som vistas i Göteborg och GR-kommunerna berör även flera aktörer inom den kommunala sektorn. Några exempel är markförvaltare, socialtjänst, utbildning och enheter som arbetar med säkerhetsfrågor, miljö- och hälsa. Det är därför viktigt att ha ett angreppssätt i planen som speglar och motsvarar kommunens breda perspektiv.

Övriga offentliga aktörer

Det finns flera offentliga aktörer som kan möta målgruppen, några exempel: Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen, Migrationsverket, Kronofogden, Försäkringskassan, Polismyndigheten och Skatteverket.

Övriga aktörer

Den idéburna sektorn kan ofta spela en angelägen roll för utsatta EU-medborgare. Det gäller till exempel kyrkor, frivilligorganisationer och intresseföreningar. Inte minst kan det finnas ett engagemang bland medborgare i civilsamhället.

⁵⁰ Regeringskansliet, 2014, sid 38

⁵¹ Europeiska Unionen, Konsoliderande fördrag, stadgan om de grundläggande rättigheterna, sid 56

DEL 2: HANDLINGSPLAN

Handlingsplan för prioriterade frågor

Handlingsplanen utgår från vardagsfrågor som i dialogen med förvaltningar inom Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna har lyfts upp som angelägna att belysa. De prioriterade frågorna bedöms vara följande:

- Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?
- Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?
- Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?
- Hur bör kommunerna bedöma barns situation?
- Hur bör kommunerna se på barns möjligheter till skola?
- Hur bör kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård och medicin?
- Kan det finnas en risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?
- Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?

Handlingsplanen innefattar en beskrivning av vissa dilemman för kommunerna utifrån frågorna. Ett resonemang kring regelverk, konventioner och förhållandet jämfört med gruppen ”papperslösa” förs också. Utifrån varje fråga ges även förslag till handlingsvägar och förhållningssätt. Samtidigt måste naturligtvis varje situation beaktas utifrån sina unika förutsättning och en bedömning göras i varje enskilt fall.

Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?

Kommunerna i Sverige har under senare år skaffat sig kunskap och erfarenheter kring målgruppen och vilka insatser som är möjliga. Många kommuner upplever att situationen är komplex och att den lagstiftning vi har idag inte ger tillräcklig vägledning. Behovet av erfarenhetsutbyte är stort och det förekommer idag kontakt mellan kommuner både sporadiskt och mer regelbundet.

I GR-kommunerna har det bildats ett nätverk tillsammans med Borås Stad samt några kommuner i Halland för att diskutera de frågor man ställts inför. Vissa kommuner har även kommunövergripande samordnare för att bevaka området och för att ta del av och sprida aktuell kunskap i kommunen.

Aktörer inom den idéburna sektorn som möter socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare får erfarenheter som är viktiga för kommunerna att ta del av. Även från forskningshåll har situationen väckt intresse. Bland annat pågår ett samarbete mellan Göteborgs Stad, Göteborgs universitet samt andra storstäder och universitet i Europa där vissa frågor studeras, exempelvis om hur mottagandet ser ut idag och vilka utvecklingsområden som finns.⁵²

Däremot är det många frågor som ännu inte studerats och som arbetet med den här handlingsplanen har aktualiserat. Exempelvis har vi inte en forskningsgrund att stå på när det gäller kunskap om vad berörda människor anser sig behöva, vad olika insatser betyder för människorna eller vad de professionellas och idéburna sektorns erfarenheter kan säga oss.

52 Proposals JUST/2013/FRC/AG, Application no. 400006205 “Local Welcome Policies EU-migrants”

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna bör ha ett aktivt förhållningssätt till att hålla sig uppdaterade om det aktuella kunskapsläget som rör EU-medborgare.
- Nya initiativ bör tas för att med grund i forskning och utifrån kommunernas behov få mer kunskap.
- Kommunerna bör samarbeta sinsemellan och med andra aktörer, såsom idéburen sektor och myndigheter, ifråga om lokal, regional, nationell och internationell omvärldsbevakning och kunskapsspridning från erfarenheter och forskning.
- Kontakt med europeiska länder bör uppmuntras, särskilt de länder varifrån den berörda målgruppen kommer.
- Kommunerna bör använda möjligheten att söka europeiska fondmedel. Fondmedel kan användas för kommunerna att prova nya metoder, exempelvis för att genom kontakt med hemländerna arbeta för ett bra återvändande.

Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?

Begreppen bosättning eller boplatz används här för att benämna den plats där personer lever utan tillstånd från markägaren. När en bosättning etableras inom en kommun är det flera lagrum som har betydelse. Allemansrätten utifrån var och när man får tälta och när man ska kontakta markägare. Exempelvis om man tältar i stora grupper med många tält måste man be markägaren om lov eftersom risken för markskador, nedskräpning och olägenheter för människors hälsa är större. Ställer man upp en husvagn ska man också kontakta markägaren.

Ofta påverkas miljön kring platsen på grund av att det saknas både renhållnings- och sanitära möjligheter. Det kan uppstå ett dilemma när processen för avhysning tar tid samtidigt som kommunerna får synpunkter från allmänhet och samtidigt som det sker en miljöpåverkan på platsen. Det gör att olika intressen inte alltid blir samspelade.

Det finns också exempel på att bosättningar påverkar kommunens medborgare, exempelvis på idrottsplatser. Allmänhet har kontaktat kommuner på grund av att de bland annat upplevt att platsen skräpats ner och att det förekommit sanitära problem på idrottsplanen.

I de lokala ordningsföreskrifterna i Göteborgs Stad anges att förbud mot nedskräpning gäller utifrån vad som stadgas i miljöbalken.⁵³

Ett lagrum som också är aktuellt vid etableringar av boplatser är socialtjänstlagen. Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. I socialtjänstlagen anges också att socialtjänst ska bedriva uppsökande arbete för att förhindra att barn och unga far illa.⁵⁴ Att kommunen måste bedriva uppsökande arbete för att förhindra att enskilda far illa betonas i en skrivelse från SKL. De framhåller att det särskilt gäller barn och unga.⁵⁵

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Permanenta etableringar av bosättningar ska undvikas. Ingen kan eller får bosätta sig var man vill. Bosättningar som strider mot gällande lag är således illegala och kommunerna ska därför agera utifrån gällande lagstiftning.

⁵³ <http://goteborg.se/wps/portal?uri=gbgInk:20130416-162050&dominoURL=http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/0/BD32B23C92DFDB4CC1257B100045469B?OpenDocument>

⁵⁴ <http://www.notisum.se/Rnp/sls/lag/20010453.htm>

⁵⁵ SKL, 2015, sid 1

Förfarandet kring särskild handräckning/avhysning skiljer sig inte om boplatsen bebos av kommunens medlemmar eller av andra personer.

- Det omfattande regelverk som är aktuellt innebär att det är av vikt att flera sektorer inom kommunerna samverkar så att det kommunala agerandet sker i ett samspel och där de olika sektorerna har kännedom om varandras processer.
- En särskild rutin kring hanteringen av illegal bosättning finns upprättad för Göteborgs Stad.⁵⁶ För att stärka ett likartat förhållningssätt i Göteborgsregionens kommuner föreslås övriga kommuner att anta huvuddragen i rutinen, med anpassningar till förhållanden i respektive kommun
- Kommunerna bör ha en nära dialog med samverkansaktörer för samsyn och samordnat agerande vid illegala bosättningar.
- Det är samtidigt viktigt att kommunernas agerande sker utifrån ett socialt perspektiv. Vistelsebegreppet gäller och det är därför som den stadsdel/kommun där boplatsen är belägen har yttersta ansvaret för eventuella insatser. Kända platser ska skyndsamt besökas av socialtjänsten i respektive stadsdel/kommun. Vid besöken ska särskild uppmärksamhet fästas vid om det finns barn, unga eller andra personer som kan riskera att fara illa. I dessa fall agerar kommunen alltid.
- Vid handläggning bör ett riskperspektiv beaktas. Vid bosättningar där det saknas fasta elinstallationer innebär det exempelvis att uppvärmning och matlagning sker med brandfarliga produkter vilket utgör brandfara. Boende i tält och husvagnar kan även innebära en förhöjd risk för korta skyddsavstånd mellan enheterna. Det kan även förekomma risk för avsiktliga destruktiva handlingar riktat mot boplatserna, exempelvis anlagd brand. Riskbedömningar kan utformas med hjälp av räddningstjänst.
- Ingen avhysning bör ske utan information om andra möjligheter. Information om insatserna ska i möjligaste mån finnas översatt på de språk som berörda personer förstår. Eftersom en del av de EU-medborgare som vistas i kommunerna är analfabeter kan informationsspridningen underlättas genom att ha beskrivning av insatserna i en enkel folder med symboler som komplement till text.
- Göteborgs Stad har i samarbete med den idéburna sektorn beslutat att inrätta nattplatser för målgruppen. I kommunens uppgift ingår att informera och erbjuda dessa platser, men även att informera om andra insatser som kommunen har och om legala alternativ. Övriga GR-kommuner bör ha en beredskap för att kunna anordna eller hänvisa till övernattningsmöjligheter och kan inrätta nattplatser.

Ett dilemma är att samma personer flyttar från plats till plats inom och mellan kommunerna. Det är svårt att förhindra, men kommunernas inriktning bör vara att fortsätta informera om vad som gäller samt att informera om andra möjligheter som kan finnas och om de insatser som kommunen har. Det finns också ett ansvar för varje individ, som har möjlighet, att sörja för sin boendesituation själv. Beträffande familjer med barn, se avsnittet om hur kommunerna bör bedöma barns situation.

Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?

Ett fåtal personer har vänt sig till GR-kommunerna med ansökningar om bistånd, främst till uppehälle, boende och hemresa. Alla personer som vistas i en kommun har rätt att ansöka om ekonomiskt bistånd och få sin sak utredd med ett formellt beslut. Varje ansökan måste bedömas individuellt.

⁵⁶ Bilaga 1

EU-rättens princip om likabehandling innebär att en EU/EES-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige, har rätt till socialt bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Personer som inte bedöms ha sin hemvist i Sverige, det vill säga att de har inte uppehållsrätt, har samma rätt som andra som vistas i kommunen till bistånd för att avhjälpa en akut nödsituation som inte går att avhjälpa på annat sätt. Det finns i socialtjänstlagen inga tidsbegränsningar angivna för en akut nödsituation.

Vid en enkätundersökning genomförd av Social resursförvaltning 2014 riktad till stadsdelsförvaltningarna i Göteborg visade det sig att flera stadsdelar beviljat bistånd, de flesta utifrån att de först utrett uppehållsrätten. Upphållsrätten har varit vägledande för stadsdelarna för vilket bistånd som är möjligt att bevilja.

Göteborgs Stad har beviljat stöd till idéburen sektor för att erbjuda nattplatser utan biståndsbedömning.

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska lämna upplysningar, råd och vägledning i frågor som rör kommunens verksamhetsområde.
- Ansökningar om bistånd ska tas emot. Varje ansökan ska bedömas individuellt och leda till ett formellt beslut som kan överklagas. Upphållsrätt ska utredas vid ansökan om bistånd.
- Övriga GR-kommuner kan, som Göteborgs Stad, erbjuda övernattningsmöjligheter (nattplatser) utan biståndsbedömning.
- Biståndsbehov till hushåll där barn ingår ska bedömas utifrån barnets bästa och innebära ett skäligt boende för barnet.

Hur bör kommunerna bedöma barns situation?

Vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och barnets utveckling.⁵⁷

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga enligt reglerna i socialtjänstlagen. Kommunernas yttersta ansvar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen gäller oavsett om personerna har uppehållsrätt eller inte. Vid insatser som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Enligt barnkonventionen har alla barn utan åtskillnad rätt till god hälsa och social trygghet. Det finns ingen skillnad när det gäller barn till socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare och när det gäller exempelvis barn som är svenska medborgare bosatta i Sverige.

Socialnämnden är skyldig att utan dröjsmål inleda en utredning om det kommer in en anmälan, eller information lämnas på annat sätt, och som kan innebära någon åtgärd från socialnämndens sida.⁵⁸

Kommunerna har ett ansvar om barn far illa eller riskerar att fara illa. Bedömning av barns behov kan bli svårare när det gäller barn som tillfälligt vistas i kommunen. Det kan ibland finnas barn som vistas i en annan kommun än den där vårdnadshavare söker sin försörjning. En situation när det finns medföljande barn kan vara att barn vistas i miljöer som kan upplevas olämpliga och ovärdiga. En försvårande omständighet kan vara att det kan finnas en ömsesidig rädsla och osäkerhet i kontakt mellan berörda och myndigheter.

⁵⁷ Regeringskansliet, 2014, sid 32

⁵⁸ <http://www.barnperspektivet.se/barnets-rattigheter/samhallets-ansvar>

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska bedriva ett uppsökande arbete, vilket även bör ske efter kontorstid, för att särskilt uppmärksamma om det finns barn. Vid behov ska tolk användas.
- Dialogen med vårdnadshavare om barnets situation är grundläggande. Vårdnadshavare ska få möjlighet att samtala om hur de kan sörja för att barnets boende och övriga behov tillgodoses.
- Vid bedömningar av familjens behov i akuta situationer ska barnets bästa alltid stå i första rummet. Akut hjälp är inte tidsbegränsad, en utredning ska ske vid varje tillfälle. Att sörja för barnets bästa innefattar även ett skäligt boende.
- En information bör kunna lämnas om vilken hjälp som finns att få på det språk som vårdnadshavare förstår.
- Information om att barn vistas i miljöer som kan vara olämpliga ska handläggas som orosanmälningar på sedvanligt sätt. Socialtjänsten ska genast göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1a § socialtjänstlagen). Handläggningen ska ske på det sätt som stadgas i socialtjänstlagen. Barnet ska ges inflytande och delaktighet på samma sätt som andra barn.

Hur bör kommunerna se på barns möjligheter till skola?

Även om barn som vistas tillfälligt i Sverige varken har skolplikt eller rätt enligt lag till skola, ger skolförordningen kommunen möjlighet att erbjuda skolgång.

Barnkonventionen stadgar att alla barn utan åtskillnad har rätt att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Utbildning är en sådan mänsklig rättighet. Forskning visar att skolan kan innebära en skyddsfaktor för barn i utsatta situationer.⁵⁹ Några kommuner i Göteborgsregionen har uttalat att alla barn ska ha möjlighet till utbildning med hänvisning till Barnkonventionen. GRs förbundsstyrelses presidium föreslog följande revideringar i planen vid sammanträde 2015-11-24, enligt markering: **En rimlig hållning är att inte göra skillnad på barn med "papperslösa" föräldrar och barn till EU-medborgare utan uppehållsrätt.**

Handlingsvägar och förhållningssätt

- **Det konstateras att när det gäller barns skolgång finns ett tolkningsutrymme i regelverken som kommunerna har att hantera. Barn till EU-medborgare som befinner sig i social och ekonomisk utsatthet ska ha möjlighet till utbildning i Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna.**
- Varje kommun måste ha en beredskap för att hantera information om eleverna i dokumentationssystemen. En följd av att barnen inte har personnummer eller inte kan uppge någon adress kan vara att ansökningar till en skola inte kommer att vara fullständiga. Det innebär att kommuner och skolor kan behöva göra vissa avsteg från sedvanliga rutiner vid bedömningen av sådana ansökningar.

Hur bör kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård och medicin?

Flertalet landsting ger sjukvård till dessa patientgrupper enligt samma regelverk som gäller sjukvård för personer som vistas i Sverige utan tillstånd ("papperslösa"). Vårdgivaren "Vårdcentralen för hemlösa" har möjlighet att erbjuda subventionerad medicinsk nödvändig vård enligt samma förutsättningar som till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, till

⁵⁹ <http://www.kunskapsguiden.se/psykiatri/Teman/Barnspsykiskaohalsa/Sidor/Skydds-och-riskfaktorer.aspx>

dess att annat beslut fattas.⁶⁰ Socialstyrelsen har sett över regelverket för sjukvård avseende EU-medborgare som saknar sjukförsäkringskort och kommit fram till att lagstiftningen för ”papperslösa” rätt till hälso- och sjukvård som inte kan anstå, i enstaka fall kan anses gälla EU-medborgare.⁶¹ Socialtjänsten kan få ansökningar om bistånd för patientavgifter och förskrivna mediciner.

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Bedömningar av en ansökan om bistånd för exempelvis patientavgift och kostnader för mediciner bör grundas i hälso- och sjukvårdens ställningstagande till om vården är nödvändig.

Kan det finnas risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?

Man bör alltid vara uppmärksam på risker för utnyttjande. Att leva i en utsatt situation innebär en förhöjd risk för att utsättas för utnyttjande.

I en rapport från 2013 har Socialstyrelsen beaktat en eventuell koppling mellan människohandel och de hemlösa utrikesfödda personerna som vistas i Sverige. De konstaterar att bland de verksamheter som möter dessa människor råder det delade meningar om ifall det finns en sådan koppling eller inte. Vissa tycker sig se en stark koppling, medan andra menar att det är för lite pengar som personerna får in genom att till exempel tigga i den offentliga miljön, och att det därför inte är tillräckligt inkomstbringande för mer organiserad människohandel. Däremot, anges i rapporten, finns mer pengar att tjäna på att utnyttja människor som arbetskraft till låg lön och under bristande förhållanden eller i kriminell verksamhet.⁶²

Mika-mottagningen, Kris och relationsenheten i Göteborgs stad, har träffat personer som är utsatta för människohandel. De har under år 2015 påbörjat ett arbete för att få till ett samverkansavtal, gällande människohandel, mellan Göteborgs stad och Polismyndigheten. Socialjourens utredningsenhet i Göteborgs Stad har under de första månaderna under 2015 fem ärenden bland EU-medborgare där det rör sig om människohandel.

Sverige har antagit FN-protokollet mot människohandel, det så kallade Palermokontraktet. Protokollet behandlar exempelvis staternas skyldighet till bistånd och skydd av offer för människohandel.⁶³ Sverige har också i och med sitt EU-medlemskap, antagit även EU:s rambeslut gällande bekämpande av människohandel.⁶⁴

Att vistas och att behöva försörja sig i gatumiljö samt att leva i hemlöshet, innebär att man lever i en svår situation. Vi kan anta att kvinnor som vistas här lever i en än mer utsatt situation. Utsattheten drabbar också medföljande barn, som behöver leva och vistas i osäkra miljöer.

⁶⁰ Västra Götalandsregionen, 2014, sid 37

⁶¹ <https://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylsokandemedflera/halso-ochsjukvardochtandvard/vilkenvardskaerbjudas>

⁶² Socialstyrelsen, 2013, sid 42

⁶³ Regeringen, 2004, sid 17

⁶⁴ Regeringen, 2004, sid 21

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska vara uppmärksamma på om människor som vistas i GR-kommunerna är utsatta för exempelvis människohandel, utnyttjande eller våld i alla dess former. Socialtjänsten har en viktig roll i mötet med människor i utsatta situationer. Socialtjänstens huvudsakliga ansvar är att ge stöd utifrån en individuell bedömning.
- Det kan vara svårt för den utsatta personen att göra en polisanmälan. Socialtjänsten behöver ge möjlighet att låta var och en reflektera över om man vill/kan/törs polisanmäla.
- Kommunerna bör samverka med polisen för att få gemensamma bilder av om risk för människohandel, utnyttjande eller våld förekommer.

Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?

Det finns en lång tradition av samarbete mellan kommuner och idéburen sektor och övrigt civilsamhälle, som är en styrka för samhällsutvecklingen.

Att värna om människor som vistas i våra kommuner, är inte enbart kommunens ansvar utan ett humanitärt ansvar. Föreningar och idéburen sektor kan, utöver kommunens ansvar, erbjuda stöd och insatser till grupper och individer. Allt offentligt stöd till det civila samhället innehåller de motstridiga målen att å ena sidan bidra till självständighet för organisationerna och å andra sidan påverka och ge uppdrag.⁶⁵

I arbetet med insatser till EU-medborgare kan olika synsätt prägla kommunens arbete kontra den idéburna sektorns arbete. Det blir en balansgång för varje kommun med att bidra med stöd till praktiskt arbete där den idéburna sektorn på ett vis blir kommunens förlängda arm. Det har blivit tydligt i arbete med EU-medborgare i utsatta situationer i Göteborg, där stöd ges för ett område där kommunen själv inte utför insatser.

Stöd till idéburen sektor kan utformas på olika vis, exempelvis genom föreningsbidrag, upphandling eller genom partnerskap (Idéburet offentligt partnerskap). Idéburet Offentligt Partnerskap, IOP är ett avtal mellan en eller flera idéburna organisationer det vill säga den sociala ekonomin och den offentliga sektorn. IOP-avtal skrivs ofta runt en speciell verksamhet, som ägs av den idéburna organisationen, men som den offentliga sektorn vill medverka i.⁶⁶

Göteborgs Stad ser positivt på och avser även fortsättningsvis stödja det arbete idéburen sektor gör för utsatta EU-medborgare. Staden har därför medverkat till och bidragit till finansieringen av insatser för målgruppen.

I enkäten för beredskap inför vintern 2014 uppger flertalet GR-kommuner att man har ett uppbyggt samarbete med idéburen sektor för att lösa boendebehovet hos målgruppen.

Handlingsvägar och förhållningssätt

- Insatser till EU-medborgare som vistas i kommunen kan betraktas som kommunens angelägenhet som en del av den kommunala kompetensen.
- Samverkan med idéburen sektor och civilsamhället är värdefull och bör ses som en av kommunens uppgifter. Kommunerna bör främja en god dialog och samverkan kan formaliseras i exempelvis partnerskap.

⁶⁵ SKL, 2009, sid 9

⁶⁶ www.socialutveckling.goteborg.se

Referenser

Trycksaker

Arbetsmarknadsdepartementet, *Pressmeddelande 20 april 2012*, 2012

Europeiska kommissionen Generaldirektoratet för rättsliga frågor, *Friheten att röra sig och bo i EU. En vägledning till dina rättigheter som unionsmedborgare*, 2010

Europeiska Unionen, *Konsoliderande fördrag, stadgan om de grundläggande rättigheterna*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2010

FRA, European agency for fundamental rights, *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013. Annual report 2013*, Vienna, 2014

Förslag till budget 2015 och flerårsplaner 2016–2017 för Göteborgs Stad (Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ)

Förvaltningsrätten i Linköping, dom 2014-06-09, mål nr 611-14

Kommerskollegium, *Att flytta till Sverige- hinder för den fria rörligheten för EU-medborgare*, Stockholm, 2013

Länsstyrelsen Västmanland, Beslut 2011-04-26, *Anmälan enligt 3 kap, 13 paragrafen, ordningslagen av lokala ordningsföreskrifter*, Dnr 213-1208-11

Proposals JUST/2013/FRC/AG, Application no. 4000006205 "Local Welcome Policies EU-migrants"

Regeringen, *Regeringens proposition 2012/13:109 Hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd*, 2013

Regeringens skrivelse 2011/12:56, *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032*, Skr. 2011/12:56

Regeringen, *Regeringens proposition 2003/2001:11, Ett utvidgat straffansvar för människohandel*, 2004

Regeringskansliet, *FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter*, 2011

Regeringskansliet, S2014.019, *Bostad sökes: Slutrapport från den nationella hemlöshetssamordnaren*, 2014

Regeringskansliet, *Konventionen om barnets rättigheter. En strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*, 2014

SKL, *Civilsamhället som utvecklingskraft*, Stockholm, 2009

SKL, *Några juridiska frågor gällande utsatta EU-medborgare*, 2014

SKL, *Utsatta EU-medborgare. Inför tillsättande av en nationell samordnare*, Dnr 146850, 2015

Socialstyrelsen, *Hemlöshet bland utrikesfödda personer utan permanent uppehållstillstånd i Sverige*, Socialstyrelsen, 2013

Socialstyrelsen, *Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området En vägledning*, 2014

Socialstyrelsen, *Vård för papperslösa*, 2014

Västra Götalandsregionen, *Överenskommelse om beställd primärvård 2015. Närhälsan Västra Götaland*, 2014

Internet

<http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Medlemskap-och-historik/EU-har-28-medlemslander/> (141204)

<http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt.html> (141204)

<http://www.notisum.se/Rnp/sls/lag/20010453.htm> (150127)

<http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/Schengen-och-fri-rorlighet-for-personer/>

<http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/papperslosa-barn-1.205221> (150205)

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/133152_sv.htm
(150205)

<http://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk:2013-04-16-162050> &
dominoURL=[http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/0/BD32B23C92DFDB4CC1257B100045469B? OpenDocument](http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/0/BD32B23C92DFDB4CC1257B100045469B?OpenDocument) (150302)

<http://www.redcross.se/papperslosa> (150211)

Regeringskansliets rättsdatabaser, Kommunallagen, (150211)

Regeringskansliets rättsdatabaser, Utlänningslagen (150211)

Regeringskansliet rättsdatabaser, Miljöbalken (150211)

<http://www.barnperspektivet.se/barnets-rattigheter/samhallets-ansvar> (150223)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20090047.pdf> (150227)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19910900.htm> (150304)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20050716.htm#R74> (150504)

https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013134-om-nordisk-konv_sfs-2013-134/?bet=2013:134 (150227)

https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/
(150227)

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013407-om-halso--och-s_sfs-2013-407/ (150303)

<http://www.redcross.se/teman/ratt-till-varld/> (150211)

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skolforordning-2011185_sfs-2011-185/
(150303)

<http://www.kunskapsguiden.se/psykiatri/Teman/Barnpsykiskaohalsa/Sidor/Skydds-och-riskfaktorer.aspx> (150303)

<http://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylsokandemedflera/halso-ochsjukvardochandvard/vilkenwardskaerbjudas>
(150504)

<http://www.socialutveckling.goteborg.se> (151002)

Bilagor

Bilaga 1: Rutin vid illegal bosättning

Rutin för hantering av illegala bosättningar i Göteborg

Under de senaste åren har ett nytt fenomen uppstått i Göteborg: fattiga EU-medborgare kommer från främst Bulgarien och Rumänien för att söka jobb i staden. Under tiden de är i Göteborg slår de sig ner med husvagnar och tält på olika platser utan att fråga markägaren. Det har hänt att fler än hundra personer bosatt sig illegalt på parkeringsplatser, i grönområden eller parker.

Allemansrätten gör det möjligt för människor att tälta någon enstaka natt på undanskymt ställe utan att fråga markägaren. Har man husvagn ska man dock alltid fråga om lov och är man flera måste man också prata med markägaren eftersom boplatserna sliter på naturen.

Illegala bosättare gör sig rent juridiskt skyldiga till egenmäktigt förfarande. Vid bosättningarna uppstår också ofta problem med nedskräpning och olägenheter för människors hälsa. Om bosättarna därför inte frivilligt flyttar på sig återstår avhysning.

På nästa sida hittar du en rutin för hur Göteborgs Stad hanterar illegala bosättningar. På efterföljande sidor hittar du även dokument eller länkar som du kan ha nytta av i handläggningen. Grundinformationen på olika språk nedan kan behöva varieras utifrån situation.

BILAGOR

Sid 2. Rutin för handläggning när en illegal bosättning upptäcks

Sid 3. Frågor och svar rörande illegala bosättningar i Göteborg

Frågor och svar rörande illegala boplatser i Göteborg

Varför finns det illegala boplatser i Göteborg?

Det har alltid funnits illegala boplatser i staden i större eller mindre utsträckning. Under tidigt 2000-tal har det rört sig om ett fåtal boplatser där personer, ofta med missbruks- och/eller psykisk problematik, slagit sig ner.

Det som är nytt är att vi de senaste åren ser stora grupper av arbetssökande EU-medborgare komma till Göteborg. Det har att göra med att Sverige gick med i EU 1995 men främst ser vi en skillnad efter att fattigare länder som Rumänien och Bulgarien anslöt sig 2007. Som EU-medborgare har man rätt att söka arbete i andra EU-länder.

Fattiga EU-medborgare slår sig ner på ängar, parkeringsplatser och ibland mitt i staden utan att fråga markägaren. Det kan ibland röra sig om över 100 personer som sätter upp tält, bygger hyddor eller bor i husvagnar och bilar.

Vilka är det som bor på illegala boplatser?

De illegala boplatser vi ser i dag i Göteborg bebos av fattiga EU-medborgare. De kommer ofta från Rumänien eller Bulgarien och de är här för att söka jobb. Även om de lever under svåra förhållanden här i Sverige säger många att de har det bättre här än hemma.

Vilka lagar gäller för illegala bosättningar?

Allemansrätten tillåter att man får tälta något enstaka dygn i naturen om man inte stör markägaren eller skadar naturen. Vid längre tids tältning ska man dock alltid kontakta markägaren. Tältplatsen får inte ligga nära bostadshus.

Om man tältar i stora grupper med många tält måste man be markägaren om lov eftersom risken för markskador, nedskräpning och olägenheter för människors hälsa är större. Ställer man upp en husvagn ska man kontakta markägaren.

De som bryter mot reglerna ovan gör sig skyldiga till *egenmäktigt förfarande*. Egenmäktigt förfarande är inom svensk rätt ett tillgreppsbrott enligt 8 kap 8 § brottsbalken. Påföljden är böter eller fängelse i högst två år.

Vilket ansvar har Göteborgs Stad i frågan om illegala bosättningar med fattiga EU-medborgare?
EU-medborgare har rätt att vistas i Sverige i tre månader men vistelserätten är formulerad så att personerna inte ska vara en belastning för biståndssystemet. Var och en har ansvar för att planera sitt boende, arbetsituation eller hemresa.

Enligt socialtjänstlagen har staden det yttersta ansvaret för alla som vistas i kommunen, oavsett om man är svensk medborgare eller inte. Det handlar då om att i akuta situationer säkra att människor inte far illa. Den hjälp staden kan bistå med i dessa situationer är akuta boendelösningar, akut mathjälp eller i vissa fall hemresa. Om det finns barn med i bilden eller svåra problem med missbruk och/eller psykisk sjukdom kan det påverka socialtjänstens bedömning och göra situationen mer akut.

Hur jobbar Göteborgs Stad med illegala bosättningar?

Staden har ett samarbete med polisen, Kronofogdemyndighet och markägare för att kunna agera snabbt efter att en anmälan om en illegal bosättning kommit in. Våra fältassistenter besöker också platsen och informerar de boende om vilka regler som gäller och vilket stöd man kan få som EU-medborgare (se frågan om vilka insatser Göteborgs Stad kan erbjuda). Staden har ett väl utvecklat samarbete med olika frivilligorganisationer såsom Stadsmissionen, Räddningsmissionen, Frälsningsarmén och Bräcke diakoni. Om det finns barn på platsen kopplas socialtjänsten in för att göra en bedömning av barnens situation utifrån socialtjänstlagen.

Är situationen med illegala bosättningar unik för Göteborg?

Nej, den finns i många svenska städer och över hela Europa.

Är det inte inhumant att avhysa fattiga människor från en boplats?

Staden hjälper till med akuta insatser, övernattningsmat, stöd i att söka arbete i Sverige och hemresa. Göteborgs Stad kan inte lösa en global fattigdomsproblematik, det finns flera miljoner mycket fattiga människor i Europa. Om vi låter vissa bosätta sig och inte andra, kommer det i förlängningen att hota förtroendet för rättsamhället.

Vilka insatser kan Göteborgs Stad erbjuda de fattiga EU-medborgarna?

EU-medborgare som kommer till staden har rätt till en prövning av det akuta behovet om det inte kan tillgodoses på annat sätt. Det handlar om mat för dagen, möjlig övernattningsmat och resa tillbaka till hemlandet.

Göteborgs Stad kan i samarbete med frivilligorganisationer erbjuda ett flertal insatser för målgruppen; dagcentral, öppen förskola, nattplatser samt råd- och stöd i arbetssökande.

Varför öppnar inte staden fler nattplatser eller en camping?

- Situationen är relativt ny och det är mycket svårt att beräkna efterfrågan. Vi vet inte när stora grupper av EU-medborgare kommer och när de åker tillbaka till hemlandet. Människorna reser dit de tror att det finns arbete.
- EU-medborgare som kommer hit har enligt regelverket rätt till prövning av det akuta behovet men de ska inte belasta det svenska biståndssystemet.
- Göteborgs Stad kan inte ta ansvar för alla fattiga EU-medborgare. Det rör sig om många miljoner människor.
- De nattplatser som staden i dag erbjuder har inte varit fullbelagda.
- De människor som bosätter sig illegalt vill i första hand ha arbete. De är inte här för att hitta en plats att bo på.
- På de illegala boplatserna bor ibland släkter och stora familjer ihop. Det är svårt att tillmötesgå detta boendebehov.
- De legala boendialternativ som står till buds i Göteborg för alla EU-medborgare är hotell, vandrarhem, campingar, att bo inneboende hos någon eller att nyttja boendet Stjärnklart.

Hur många är romer?

Göteborgs Stad för bara statistik om nationalitet och medborgarskap, inte vilken etnisk grupp människor tillhör.

Är de fattiga EU-medborgarna hemlösa?

De flesta har någon form av bostad i sina hemländer.

Varför tar det så lång tid med en avhysning?

Själva processen att avhysa människor som bosatt sig illegalt är juridiskt reglerad. Steg ett är att fastställa att det faktiskt rör sig om en bosättning, därefter ska markägaren kopplas in och sedan ska de boende identifieras innan kronofogden kan avhysa dem.

Kommer staden nu se till att avhysning sker på alla illegala boplatser?

Formellt finns det inga rättigheter att bosätta sig var man vill. På ett humanitärt plan utgör illegala boplatser en oacceptabel boendemiljö med hygieniska problem, miljöproblem, brandsäkerhetsproblem, hälsoproblem med mera.

Alla människor måste anpassa sig till de lagar och regler som gäller. Att det uppstår illegala boplatser i Göteborg är inte långsiktigt hållbart. Boplatserna skapar också både oro och ilska hos grannar och andra som kommer i kontakt med dem.

Göteborgs Stad kommer även fortsättningsvis att avhysa de som bosatt sig på en plats utan markägarens tillåtelse. Vi kommer då hänvisa till andra möjligheter i form av akuta insatser eller hemresa.

Vad kan man som göteborgare göra för utsatta EU-medborgare?

Man kan engagera sig genom att ge bidrag till frivilligorganisationer, bli volontär eller kanske ta emot en familj i sitt hem. Man kan också arbeta på strukturell eller politisk nivå med fattigdomsfrågor i Europa.

Var kan man vända sig om man ser en bosättning eller har andra frågor?

Man kan kontakta Kontaktcenter i Göteborgs Stad som förmedlar frågan vidare. Telefon: 031-365 00 00. E-post: goteborg@goteborg.se